

HUOMAUTUKSIA

- ¹ VKP(b):n Keskuskomitean koollekutsuma VSFNT:n turkkilais-tataarilaisten kansojen kommunistien neuvottelukokous pidettiin Moskovassa tammikuun 1—2 pnä 1921. Neuvottelukokoukseen osallistui Azerbaidzhanin, Bashkiirian, Turkestanin, Tatarian, Dagestanin, Terekin alueen, Kirgiisian ja Krimin puolueyöntekijöitä. Neuvottelukokous käsitteli Idän kansojen kommunististen järjestöjen Keskustoimiston selostuksen, organisatiokysymyksen y.m. Tammikuun 2 pnä J. V. Stalin teki selostuksen organisatiokysymyksestä (selostusta ei pikakirjoitettu). J. V. Stalinin selostuksen perusteella neuvottelukokous hyväksyi „Asetuksen VSFNT:n turkkilais-tataarilaisten kansojen keskuudessa suoritettavan työn Keskustoimistosta“. Tämän „Asetuksen“ mukaisesti Idän kansojen kommunististen järjestöjen Keskustoimisto, joka oli toiminut vuodesta 1918 lähtien, uudestijärjestettiin VSFNT:n turkkilais-tataarilaisten kansojen keskuudessa harjoitettavan agitation ja propagandan Keskustoimistoksi. — *I.*
- ² Tarkoitetaan puolueen VIII edustajakokouksen hyväksymän VKP(b):n ohjelman osaa „Taloudellisella alalla“ ja VKP(b):n IX edustajakokouksen päätöslauselmaa „Ammattiliittoja ja niiden järjestämistä koskevasta kysymyksestä“ (kts. „NKP(b) edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä“, I osa, 1941, s. 289—291, 337—340). — *4.*

- 3 VKP(b):n VIII edustajakokouksesta ja sen päätöksistä sotilas-y.m. kysymyksistä kts. „NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi“, 5. suomenk. painos, s. 259—263 ja „NKP(b) edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä“, I osa, 1941, s. 280—313. J. V. Stalin piti VKP(b):n VIII edustajakokouksessa puheen sotilaskysymyksestä (kts. Teokset, 4. osa, s. 268—269) ja osallistui sotilasvaliokuntaan, jonka edustajakokous valitsi laatimaan päätöslauselmaa sotilaskysymyksestä. — 6.
- 4 Tarkoitetaan Neuvostojen VIII edustajakokouksen VKP(b):n ryhmän, Yleisvenäläisen Ammattiliittojen Keskusneuvoston ja ammattiliittojen Moskovan kaupunkineuvoston yhdistettyä istuntoa, joka pidettiin joulukuun 30 pnä 1920. — 13.
- 5 Teesit „Puolueen lähimmistä tehtävistä kansallisuuskysymyksen alalla“ käsiteltiin VKP(b):n Keskuskomitean Politbyroon istunnossa helmikuun 5 pnä 1921. Teesien lopullista toimittamista varten valittiin valiokunta, jota johtivat V. I. Lenin ja J. V. Stalin. Teesit julkaistiin „Pravda“ lehdessä № 29 helmikuun 10 pnä ja erillisenä kirjasena vuonna 1921. — 16.
- 6 Panislamismi — uskonnollis-poliittinen ideologia, joka saarnaa kaikkien niiden kansojen yhdistämistä yhdeksi kokonaisuudeksi, jotka tunnustavat islamia (muhamettilainen uskonto). Se levisi laajalle riistävien luokkien keskuudessa Idän maissa XIX vuosisadan lopulla; Turkki käytti sitä alistaakseen koko maailman muhamettilaiset Turkin sulttaanin, „kaikkien oikeuskoisten kalifin“ alaisiksi. V. I. Lenin arvioi panislamismia erääksi niistä suunnista, jotka yrittävät „yhdistää Euroopan ja Amerikan imperialismia vastaan tapahtuvan vapausliikkeen kaanien, tilanherrojen, mullien y.m.s. aseman lujittamisen kanssa“ (kts. Teokset, 3. painos, XXV osa, s. 289).
- Panturkkilaisuus asettaa päämääräkseen kaikkien turkkilais-tataarilaisten kansojen alistamisen Turkin herravaltaan; se syntyi Balkanin sotien aikana (1912—1913). Vuosien 1914—1918 sodan aikana se kehittyi äärimmäisen aggressiiviseksi chauvinistiseksi ideologiaksi. Lokakuun sosialistisen vallankumouksen

jälkeen vastavallankumoukselliset ainekset käyttivät Venäjällä panislamismia ja panturkkilaisuutta taistelussa Neuvostovaltaa vastaan. — 29.

- 7 VKP(b):n X edustajakokous pidettiin maaliskuun 8—16 pnä 1921. Edustajakokous käsitteli Keskuskomitean ja Keskuskontrollikomitean toimintaselostukset sekä alustukset: ammattiliitoista ja niiden merkityksestä maan taloudellisessa elämässä, luontaisverosta, puoluerakennustyöstä, puolueen lähimmistä tehtävistä kansallisuuskysymyksen alalla, puolueen yhtenäisyydestä ja anarko-syndikalistisesta poikkeamasta y.m. Keskuskomitean poliittisen toimintaselostuksen ja alustukset luontaisverosta sekä puolueen yhtenäisyydestä ja anarko-syndikalistisesta poikkeamasta teki V. I. Lenin. Edustajakokous teki yhteenvedot ammattiliittoväittelystä ja hyväksyi Leninin esittämän ohjelman valtavalla äänten enemmistöllä. V. I. Leninin kirjoittamassa päätöslauselmassa „Puolueen yhtenäisyydestä“ edustajakokous tuomitsi kaikki ryhmäkuntalaiset ryhmät, määräsi ne laskettavaksi heti hajalle ja osoitti, että puolueen yhtenäisyys on proletariaatin diktatuurin menestyksen perusehto. Edustajakokous hyväksyi V. I. Leninin esittämän päätöslauselman „Syndikalistisesta ja anarkistisesta poikkeamasta puolueessamme“, jossa tuomitsi niin sanotun „työläisopposition“ ja selitti anarko-syndikalistisen poikkeaman aatteiden propagandan yhteensopimattomaksi kommunistiseen puolueeseen kuulumisen kanssa. X edustajakokous teki päätöksen siirtymisestä elintarvikkeyliäämien luovutusvelvollisuudesta elintarvikkeveroon, siirtymisestä uuteen talouspolitiikkaan. J. V. Stalinin alustus „Puolueen lähimmistä tehtävistä kansallisuuskysymyksen alalla“ kuultiin maaliskuun 10 päivänä. Edustajakokous hyväksyi J. V. Stalinin esittämät teesit yksimielisesti perustaksi ja valitsi valiokunnan niiden edelleen kehittämiseksi. Valiokunnan työn tuloksista J. V. Stalin teki ilmoituksen maaliskuun 15 päivän iltatunnossa. Päätöslauselman, jonka J. V. Stalin esitti valiokunnan nimessä, edustajakokous hyväksyi yksimielisesti. Edustajakokous tuomitsi puoluevastaiset poikkeamat kansallisuuskysymyksen alalla: suurvaltaisen (suurvenäläisen) chauvinismin ja paikallisen natsionalismin kommunismille ja proletaariselle internationalismille vahingollisina ja vaaralli-

sina. Perusiskun edustajakokous suuntasi päävaaraa, suurvaltaista chauvinismia vastaan. (VKP(b):n X edustajakokouksesta kts. „NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi“, s. 284—289. Edustajakokouksen päätöslauselmia kts. kirjasta „NKP(b) edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä“, I osa, 1941, s. 356—395). — 31.

- 8 Kokoelman „VSFNT:n sähköistämissuunnitelma. Venäjän Sähköistämisen Valtion Valiokunnan selostus Neuvostojen VIII edustajakokoukselle“ julkaisi Korkeimman Kansantalousneuvoston tieteellis-teknillinen osasto joulukuussa vuonna 1920. — 51.
- 9 „Ekonomitsheskaja Zhizn“ („Taloudellinen Elämä“) — päivälehti, VSFNT:n ja Neuvostoliiton talous- ja finanssiasian kansankomissariaattien ja laitosten (Korkeimman Kansantalousneuvoston, Työ- ja Puolustusneuvoston, Valtion Suunnittelukomitean, Valtionpankin, Finanssiasian kansankomissariaatin y.m.) äänenkannattaja; julkaistiin marraskuusta 1918 marraskuuhun 1937. — 52.
- 10 II¹/₂ Internationale — „Sosialististen puolueiden kansainvälinen työväenyhdistys“ — perustettiin Wienissä helmikuussa 1921 niiden keskustalaisten puolueiden ja ryhmien perustavassa konferenssissa, jotka olivat vallankumouksellismielisten työväenjoukkojen painostuksesta eronneet väliaikaisesti II Internationalesta. Arvostellen sanoissa II Internationalea II¹/₂ Internationalen johtajat (F. Adler, O. Bauer, L. Martov y.m.) toteuttivat todellisuudessa proletaarisen liikkeen kaikissa tärkeimmissä kysymyksissä opportunistista politiikkaa ja pyrkivät käyttämään muodostettua yhdistystä kommunistien kasvavan vaikutuksen vastustamiseksi työläisjoukkojen keskuudessa. Vuonna 1923 II¹/₂ Internationale liittyi jälleen II Internationaleen. — 54.
- 11 „Idän kansojen toiminta- ja propagandaneuvosto“ muodostettiin syyskuussa 1920 Bakussa kokoontuneen Idän kansojen I edus-

- tajakokouksen päätöksen perusteella. Neuvosto asetti tehtäväkseen vapausliikkeen tukemisen ja yhdistämisen Idässä; toimi noin vuoden ajan. — 58.
- 12 Vuoristolaisten Sosialistisen Neuvostotasavallan työtätekevien naisten I edustajakokous pidettiin kesäkuun 16—18 p:nä 1921 Vladikavkazissa. Edustajakokouksessa oli läsnä 152 naisedustajaa: tshetsheniläisiä, osetiineja, tataareja, kabardiineja, balkaareja y.m., jotka olivat saapuneet kaukaisista vuoristolaisasukunnista. Edustajakokous käsitteli kysymykset: Idän naisten taloudellinen ja oikeudellinen asema ennen ja nyt, käsityötuotanto ja vuoristolaisnaisten osallistuminen siihen, kansanvalistus ja Idän nainen, selostus äitiyden ja lasten suojeluksesta y.m. J. V. Stalinin sähkösanoma luettiin edustajakokouksen iltatunnossa kesäkuun 18 p:nä. Edustajakokous lähetti J. V. Stalinille tervehdyssähkösanoman. — 63.
- 13 Vuoristolaisten Autonominen Sosialistinen Neuvostotasavalta muodostettiin Yleisvenäläisen Toimeenpanevan Keskuskomitean tammikuun 20 p:nä vuonna 1921 antamalla asetuksella. Vuoristolaisten ASNT:aan kuuluivat alussa Tshetshenin, Nazranovin, Vladikavkazin, Kabardian, Balkarian ja Karatshajevin piirikunnat. Vuosina 1921—1924 Vuoristolaisten ASNT:sta muodostui eri aikoina useita autonomisia kansallisia alueita. Yleisliittolaisen Toimeenpanevan Keskuskomitean heinäkuun 7 p:nä 1924 antamalla asetuksella Vuoristolaisten Autonominen Sosialistinen Neuvostotasavalta lakkautettiin. — 63.
- 14 Tarkoitetaan Kommunistiseen Internationaleen hyväksymisen 21 ehtoa, jotka Kominternin II kongressi vahvisti elokuun 6 p:nä 1920. — 68.
- 15 Tarkoitetaan V. I. Leninin Huhtikuun teesejä „Proletariaatin tehtävistä nykyisessä vallankumouksessa“ (kts. Teokset, 3. painos, XX osa, s. 87—90). — 69.
- 16 Puhe on vastavallankumouksellisesta kapinasta Kronstadtissa maaliskuussa 1921 (kts. „NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi“, s. 279—280). — 69.

- 17 V. I. Lenin. „Sosialidemokratian kaksi taktiikkaa demokraattisessa vallankumouksessa“ (kts. Valitut teokset, I osa, suomenk. painos, s. 487—587). — 70.
- 18 Kts. V. I. Lenin. Teokset, 3. painos, VII osa ja 4. painos, VIII osa. — 71.
- 19 V. I. Lenin. „Kadettien voitto ja työväenpuolueen tehtävät“ (kts. Teokset, 3. painos, IX osa, s. 79—143). — 71.
- 20 Kts. V. I. Lenin. Teokset, 3. painos, XXII osa, s. 13—23. — 72.
- 21 Tarkoitetaan V. I. Leninin kirjasta „Neuvostovallan lähimmät tehtävät“ (kts. Teokset, 3. painos, XXII osa, s. 435—468). — 72.
- 22 Credo — „ekonomistien“ ryhmän manifesti. (Credosta kts. V. I. Lenin. „Venäjän sosialidemokraattien vastalause“, Teokset, 3. painos, II osa, s. 473—486 ja 4. painos, IV osa, s. 149—163). — 74.
- 23 V. I. Lenin. „„Vasemmistolaisuus“ lastentautina kommunismissa“ (kts. Teokset, 3. painos, XXV osa, s. 165—250). — 78.
- 24 Demokraattinen neuvottelukokous pidettiin syyskuun 14—22 p:nä 1917 Pietarissa. Neuvottelukokouksen kutsuivat koolle työväen ja sotilaiden edustajain Neuvostojen Yleisvenäläisen Toimeenpanevan Keskuskomitean ja talonpoikain edustajain Neuvostojen Toimeenpanevan komitean menshevikki- ja eserräjohtajat sosialististen puolueiden, sovittlevien Neuvostojen, ammattiliittojen, zemstvojen, kauppa- ja teollisuuspiirien sekä sotilasjoukko-osastojen edustajista. Neuvottelukokous valitsi Esiparlamentin (Tasavallan väliaikaisen neuvoston) — neuvottelevan elimen Väliaikaisen hallituksen yhteydessä. Sovittelijat aikovat Esiparlamentin avulla pysäyttää vallankumouksen ja siirtää maan neuvostovallankumouksen raiteilta porvarillisen perustuslailisen kehityksen raiteille. — 79.
- 25 V. I. Lenin. „Proletaarinen vallankumous ja luopio Kautsky“ (kts. Teokset, 3. painos, XXIII osa, s. 331—412). — 85.

- 26 Tarkoitetaan V. I. Leninin kirjaa „Mitä on tehtävä?“ (kts. Valitut teokset, I osa, s. 145—299). — 85.
- 27 Kts. K. Marx ja F. Engels. „Kommunistisen puolueen Manifesti“. 1949, suomenk. painos, s. 57. — 85.
- 28 J. V. Stalin saapui Tiflisiin kesäkuun lopulla vuonna 1921 Naltshikista (jossa hän oli parantolassa) ollakseen läsnä VKP(b):n Keskuskomitean Kaukaasian byroon täysistunnossa, johon osallistui paikallisten puolue- ja ammattiliittojärjestöjen edustajia. Täysistunto pidettiin kesäkuun 2—7 pnä ja se käsiteli Taka-Kaukaasian neuvostotasavaltojen rakennustyön tärkeimpiä taloudellisia ja poliittisia kysymyksiä. Poliittisesta tilanteesta tehdyn selostuksen pohjalla hyväksytyssä päätöslauselmassa, joka oli laadittu J. V. Stalinin johdolla, täysistunto määritteli Taka-Kaukaasian kommunistien tehtävät ja antoi päättäväisen iskun natsionalisti-uklonisteille. Täysistunto teki päätöksen toimikunnan järjestämisestä Taka-Kaukaasian neuvostotasavaltojen taloudellisen toiminnan yhdistämiseksi ja käsiteli kysymykset, jotka koskivat Taka-Kaukaasian rautatien tilaa, rahamerkkien kiertokulkua Taka-Kaukaasian neuvostotasavalloissa, Vuoristo-Karabahin autonomiaa, Adzhariaa, tilanetta Abhaziassa y.m. Tiflisiin puoluejärjestön yleisessä kokouksessa heinäkuun 6 pnä J. V. Stalin teki selostuksen „Kommunismin päiväjärjestyksessä olevista tehtävistä Gruusiassa ja Taka-Kaukaasiassa“. Selostus julkaistiin heinäkuun 13 pnä „Pravda Gruzii“ („Gruusian Totuus“) lehden № 108. VKP(b):n Keskuskomitean Kaukaasian byroo julkaisi sen vuonna 1921 erillisenä kirjaseinä. — 93.
- 29 Mussavatistit — „Mussavat“ puolue — Azerbaidžhanin porvariston ja tilanherrojen natsionalistinen puolue; muodostui vuonna 1912. Lokakuun vallankumouksen ja kansalaissodan kaudella se oli tärkein vastavallankumouksellinen voima Azerbaidžhanissa. Turkkilaisten ja myöhemmin englantilaisten interventtien tukemina mussavatistit olivat Azerbaidžhanissa vallassa vuoden 1918 syyskuusta vuoden 1920 huhtikuuhun, jolloin mussavatistien hallitus kukistettiin Bakun työläisten,

Azerbaidzhanin talonpoikain ja heidän avukseen tulleen Punaisen Armeijan yhteisin ponnistuksin. — **101.**

- 30** Dashnakit — „Dashnaktsutjun“ puolue — armenialainen porvarillis-natsionalistinen puolue; muodostui XIX vuosisadan 90-luvulla. Vuosina 1918—1920 dashnakit olivat Armenian porvarillis-natsionalistisen hallituksen johdossa ja muuttivat Armenian englantilaisten interventtien tukikohdaksi taistelussa Neuvosto-Venäjää vastaan. Dashnakkien hallitus kukistettiin marraskuussa 1920 Punaisen Armeijan tukemain armenialaisten työtätekevien taistelun tuloksena. — **101.**
- 31** Tarkoitetaan Englannin ja Ranskan välillä vuonna 1904 solmittua sotilaspoliittista sopimusta, joka oli Ententen (Englannin, Ranskan ja tsaristisen Venäjän imperialistisen liiton) muodostamisen alkuna. — **103.**
- 32** „Iskra“ („Kipinä“) — ensimmäinen yleisvenäläinen illegaalinen marxilainen sanomalehti; sen perusti V. I. Lenin vuonna 1900 („Iskran“ merkityksestä ja osuudesta kts. „NKP(b):n historia. Lyhyt oppikirssi“, s. 34—44). — **107.**
- 33** N. Lenin. „„Vasemmistolaisuus“ lastentautina kommunismissa“. P., 1920 (kts. V. I. Lenin. Teokset, 3. painos, XXV osa, s. 165—250). — **109.**
- 34** Kts. V. I. Lenin. Teokset, 3. painos, XXIII osa, s. 385. — **113.**
- 35** Tarkoitetaan konferenssia aseistuksen supistamisen sekä Tyynenmeren ja Kauko-Idän kysymyksistä, joka pidettiin Washingtonissa vuoden 1921 marraskuun 12 päivän ja vuoden 1922 helmikuun 6 päivän välisenä aikana. Konferenssiin osallistuivat: Amerikan Yhdysvallat, Englanti dominioineen, Japani, Ranska, Italia, Kiina, Belgia, Hollanti ja Portugali. Neuvostohallituksen vastalauseista huolimatta Neuvosto-Venäjää ei kutsuttu konferenssiin. Washingtonin konferenssi vei päätökseen sodanjälkeisen maailmanjaon ja oli yritys imperialististen voimain uuden suhteen aikaansaamiseksi Tyynellä valtamerellä. Washingtonissa allekirjoitetut sopimukset määrittelivät imperialististen valtain meriaseistuksen suuruuden, näiden valtain

- oikeudet Tyynen valtameren saarten omistukseen ja säätivät „avointen ovien“ politiikan periaatteen Kiinan suhteen, s. o. „Kiinassa avautuvien mahdollisuuksien yhdenvertaisuus kaikkien kansojen kaupalle ja teollisuudelle“. Washingtonin konferenssi ei poistanut, vaan päinvastoin voimisti imperialististen valtojen välisiä ristiriitoja. — 128.
- ³⁶ „Zvezda“ („Tähti“) — julkinen bolshevistinen sanomalehti; ilmestyi Pietarissa joulukuun 16 päivästä 1910 huhtikuun 22 päivään 1912 (ensiksi joka viikko, sitten kaksi kolme kertaa viikossa). Aatteellisesti lehteä johti V. I. Lenin; hän lähetti jatkuvasti ulkomailta kirjoituksiaan lehdelle. „Zvezdan“ lähimpiä avustajia olivat V. M. Molotov, M. S. Olminski, N. G. Poletajev, N. N. Baturin, K. S. Jeremejev y.m. Lehteen kirjoitteli A. M. Gorki. Ollessaan keväällä 1912 Pietarissa J. V. Stalin johti välittömästi lehden toimintaa ja julkaisi siinä monia kirjoituksiaan (kts. Teokset, 2. osa, s. 247—270). Lehden eräiden numeroiden painosmäärä nousi 50—60 tuhanteen. „Zvezda“ valmisti bolshevistisen päivälehdessä „Pravdan“ ilmestymisen. Huhtikuun 22 p:nä 1912 tsaarin hallitus lakkautti „Zvezdan“. „Zvezdan“ jatkona oli „Nevskaja Zvezda“ („Nevan Tähti“), joka ilmestyi vuoden 1912 lokakuuhun asti. — 139.
- ³⁷ Siteerataan J. V. Stalinin kirjoitusta „Meidän tarkoituksperämme“, joka julkaistiin „Pravdan“ ensimmäisessä numerossa, huhtikuun 22 p:nä 1912 (kts. Teokset, 2. osa, s. 271). — 140.
- ³⁸ Kts. J. V. Stalin. Teokset, 2. osa, s. 272—273. — 141.
- ³⁹ Eserrien oikeusjuttu käytiin Moskovassa kesäkuun 8 päivän ja elokuun 7 päivän välisenä aikana 1922. Korkeimman vallankumouksellisen tuomioistuimen oikeudelliseen edesvastuuseen haastamasta 34 syytetystä oli 11 sosialisti-vallankumouksellisten puolueen Keskuskomitean jäsentä. Jutun käsittelyssä todettiin, että eserräpuolue oli heti Lokakuun sosialistisen vallankumouksen ensi päivistä lähtien taistellut Neuvostovaltaa vastaan. järjestänyt aseellisia kapinoita ja salaliittoja, tukenut interventtejä, pannut toimeen terroritekoja bolshevikkipuolueen ja Neuvostohallituksen johtajia vastaan. — 145.

- ⁴⁰ Tarkoitetaan kansainvälisiä taloudellisia konferensseja Genuassa (huhtikuun 10 päivästä toukokuun 19 päivään 1922) ja Haagissa (kesäkuun 15 päivästä heinäkuun 20 päivään 1922). Genuan konferenssi oli kutsuttu koolle määrittelemään kapitalistisen maailman ja Neuvosto-Venäjän välisiä suhteita. Konferenssiin osallistui toisaalta Englanti, Ranska, Italia, Japani ja muita kapitalistisia valtioita ja toisaalta Neuvosto-Venäjä. Kapitalististen maiden edustajat esittivät neuvostovaltuuskunnalle sellaisia vaatimuksia, joiden täyttäminen olisi merkinnyt Neuvostomaan muuttamista länsi-eurooppalaisen pääoman siirtomaaksi (vaatimus kaikkien sotavelkojen ja ennen sotaa otettujen lainojen maksamisesta, ulkomaisilta omistajilta kansallistetun omaisuuden heille palauttamisesta y.m.). Neuvostovaltuuskunta hylkäsi ulkomaisten kapitalistien vaatimukset. Kysymyksen käsittely siirrettiin Haagissa kokoontuneen eksperpttien konferenssin käsiteltäväksi. Haagin konferenssi ei myöskään päässyt sopimukseen kummankin osapuolen katsantokannan sovittamattomuuden vuoksi. — *145.*
- ⁴¹ J. V. Stalin johti valiokuntaa, jonka VKP(b):n Keskuskomitean täysistunto muodosti lokakuun 6 p:nä 1922 laatimaan lakiluonnosta VSFNT:n, Ukrainan SNT:n, Taka-Kaukaasian federation ja Bielo-Venäjän SNT:n yhdistämisestä Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liitoksi. Valiokunta johti kaikkea Neuvostojen I Yleisliittolaiseen edustajakokoukseen valmistautumista. — *149.*
- ⁴² Tarkoitetaan sopimusta, jonka allekirjoittivat Moskovassa helmikuun 22 p:nä 1922 riippumattomien tasavaltojen: Azerbaidzhanin, Armenian, Gruusian, Bielo-Venäjän, Ukrainan, Horezmin, Bukharan, Kauko-Idän ja VSFNT:n täysivaltaiset valtuutetut edellämainittujen tasavaltojen edustuksen siirtämisestä VSFNT:lle Genuan yleiseurooppalaisessa taloudellisessa konferenssissa. — *151.*
- ⁴³ Kauko-Idän tasavalta oli olemassa huhtikuusta 1920 marraskuuhun 1922. Kauko-Idän tasavaltaan kuuluivat: Baikalin, Taka-Baikalin ja Amurin alueet sekä Tyynenmerenrannikko, Kamtshatka ja Sahalinin pohjoisosa. — *152.*

- 44 Taka-Kaukaasian federatio — Taka-Kaukaasian Sosialististen Neuvostotasavaltujen Federatiivinen Liitto perustettiin maaliskuun 12 p:nä 1922 Gruusian, Azerbaidžhanin ja Armenian toimeenpanevien keskuskomiteain valtuutettujen täysivaltaisessa konferenssissa. Joulukuussa 1922 Federatiivinen Liitto muutettiin Taka-Kaukaasian Sosialistiseksi Federatiiviseksi Neuvostotasavallaksi (T-KSFNT). Taka-Kaukaasian federatio oli olemassa vuoteen 1936. Vuonna 1936 hyväksytyn Neuvostoliiton Perustuslain mukaan Armenian, Azerbaidžhanin ja Gruusian Sosialistiset Neuvostotasavallat tulivat Neuvostoliiton kokoonpanoon liittotasavaltoina. (Taka-Kaukaasian federatiosta kts. tämä osa, s. 245—250, 272—278.) — 153.
- 45 Bukharan ja Horezmin kansan neuvostotasavallat muodostettiin vuonna 1920 entisten Bukharan ja Chivan kaanikuntien alueella tapahtuneiden voittoisten kansankapinain tuloksena. Vuoden 1924 lopussa ja 1925 alussa Keski-Aasian jakautuessa valtiollisesti kansallisen tunnusmerkin mukaan Bukharan ja Horezmin tasavaltujen alueet liitettiin vastamuodostettuihin Turkmenian ja Uzbekian Sosialistisiin Liitto-Neuvostotasavaltoihin, Tadžhikian Autonomiseen Sosialistiseen Neuvostotasavaltaan ja Kara-Kalpakian autonomiseen alueeseen. — 153.
- 46 Neuvostojen X Yleisvenäläinen edustajakokous pidettiin Moskovassa joulukuun 23—27 p:nä 1922. Edustajakokouksessa oli läsnä 2.215 edustajaa, siinä luvussa sopimustasavalloista: Taka-Kaukaasian SFNT:sta, Ukrainan SNT:sta ja Bielo-Venäjän SNT:sta 488 edustajaa, jotka olivat saapuneet Moskovaan osallistuakseen Neuvostojen I Yleisliittolaiseen edustajakokoukseen ja jotka kutsuttiin kunniavieriksi X Yleisvenäläiseen edustajakokoukseen. Neuvostojen X Yleisvenäläinen edustajakokous käsittelee seuraavat kysymykset: Yleisvenäläisen Toimeenpanevan Keskuskomitean ja Kansankomissaarien Neuvoston selostus tasavallan sisä- ja ulkopolitiikasta, selostus teollisuuden tilasta, Maanviljelysasiain kansankomissariaatin selostus (talonpoikaistalouden kohottamistyön tulokset), Valistusasiain kansankomissariaatin selostus, Finanssiasiain kansankomissariaatin selostus, sopimusneuvostotasavaltujen ehdotus Sosialististen Neuvostotasavaltujen Liiton muodostamisesta. Alustuksen neu-

vostotasavaltojen yhdistämisestä teki J. V. Stalin joulukuun 26 p:nä. J. V. Stalinin esittämän päätöslauselman edustajakokous hyväksyi yksimielisesti. J. V. Stalinin alustuksen jälkeen puhuivat Ukrainan, Azerbaidzhanin, Gruusian, Armenian ja Bielo-Venäjän edustajat tervehtien kansojensa nimessä neuvostotasavaltojen yhdistämistä yhtenäiseksi liittovaltioksi — Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liitoksi. — 156.

47 Tarkoitetaan Neuvostohallituksen neuvotteluja englantilaisen teollisuudenharjoittajan Urquhartin kanssa toimilupasopimuksen solmimiseksi hyödyllisten kaivannaisten louhimisesta Uralilla ja Kazakhstanissa. Urquhartin esittämien ehtojen orjuuttavan luonteen sekä Englannin vanhoillisten hallituksen Neuvosto-Venäjää kohtaan harjoittaman vihamielisen politiikan vuoksi Kansankomissaarien Neuvosto hylkäsi sopimusluonnoksen lokakuun 6 p:nä 1922. Neuvostohallituksen kieltäytyminen sopimuksen tekemisestä Urquhartin kanssa oli aiheena neuvostovastaisen kamppailun kiihdyttämiseksi porvarillisessa lehdistössä. — 159.

48 Lausannen konferenssi (vuoden 1922 marraskuun 20 päivästä vuoden 1923 heinäkuun 24 päivään) kutsuttiin koolle Ranskan, Englannin ja Italian aloitteesta Lähi-Idän kysymyksen käsittelemiseksi (rauhansopimuksen solmiminen Kreikan ja Turkin välillä, Turkin rajojen määrittäminen, salmia koskevan sopimuksen hyväksyminen y.m.). Paitsi edellämainittuja maita konferenssiin osallistui Japani, Romania, Jugoslavia, Kreikka, Bulgaria ja Turkki (Amerikan Yhdysvaltojen edustajat olivat läsnä tarkkailijoina). Neuvosto-Venäjä kutsuttiin konferenssiin vain salmia koskevan kysymyksen (Bospori ja Dardanellit) käsittelemistä varten. Neuvostovaltuuskunta esiintyi konferenssissa, salmia koskevaa kysymystä käsittelevässä valiokunnassa, sopimusluonnosta vastaan, jonka mukaan salmet olisivat avoimina sota-aluksille sekä rauhan että sodan aikana, ja esitti oman luonnoksen, joka edellytti salmien täydellistä sulkemista kaikkien valtioiden, paitsi Turkin, sota-aluksilta. Valiokunta hylkäsi neuvostovaltuuskunnan esittämän sopimusluonnoksen. — 160.

- 49 Neuvostojen I Yleisliittolainen edustajakokous pidettiin Moskovassa joulukuun 30 p:nä 1922. Edustajakokouksessa oli 1.727 edustajaa VSFNT:sta, 364 edustajaa Ukrainan SNT:sta, 91 edustajaa Taka-Kaukaasian federatiosta ja 33 edustajaa Bielo-Venäjänsä SNT:sta. Edustajakokous käsitteli J. V. Stalinin alustuksen Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liiton muodostamisesta, vahvisti Julistuksen ja Liittosopimuksen Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liiton muodostamisesta ja valitsi Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liiton Toimeenpanevan Keskuskomitean. — 168.
- 50 VSFNT:n, Ukrainan SNT:n, Bielo-Venäjänsä SNT:n ja Taka-Kaukaasian SFNT:n valtuuskuntien konferenssi pidettiin joulukuun 29 p:nä 1922. Konferenssi käsitteli ja hyväksyi Julistuksen ja Liittosopimuksen Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liiton muodostamisesta. J. V. Stalin selosti konferenssissa Neuvostojen I Yleisliittolaisen edustajakokouksen työjärjestystä. Konferenssi valtuutti J. V. Stalinin tekemään edustajakokouksessa alustuksen Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liiton muodostamisen kysymyksestä. Aamulla joulukuun 30 p:nä valtuuskunnat allekirjoittivat Julistuksen ja Liittosopimuksen Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liiton muodostamisesta. — 171.
- 51 J. V. Stalinin artikkeli „Venäläisten kommunistien strategian ja taktiikan kysymykseen“ julkaistiin maaliskuun 14 p:nä 1923 „Pravda“ lehden 56. numerossa, joka oli omistettu Venäjän kommunistisen puolueen (bolshevikkien) 25-vuotispäivälle, ja „Petrogradskaja Pravda“ („Petrogradin Totuus“) lehden 57., 58. ja 59. numerossa maaliskuun 14, 15 ja 16 p:nä 1923 ja aikakauslehdessä „Kommunistitsheskaja Revoljutsija“ („Kommunistinen Vallankumous“) № 7 (46) huhtikuun 1 p:nä 1923. Myöhemmin tästä kirjoituksesta julkaistiin osa otsikolla „Lokakuun vallankumous ja venäläisten kommunistien strategia“ kirjassa: J. Stalin. „Lokakuun vallankumouksesta“. M., 1932. — 172.
- 52 Sverdlovin yliopisto — J. M. Sverdlovin nimelle omistettu Työläisten ja Talonpoikain Kommunistinen yliopisto.

- Vuonna 1918 perustettiin J. M. Sverdlovin aloitteesta Yleisvenäläisen Toimeenpanevan Keskuskomitean yhteyteen lyhytaikaiset agitatio- ja propagandakurssit, jotka vuoden 1919 tammikuussa nimitettiin Neuvostotyön kouluksi. VKP(b):n VIII edustajakokouksen päätöksellä tämän koulun pohjalla muodostettiin Neuvosto- ja puolue työn keskuskoulu. Vuoden 1919 jälkipuoliskolla Neuvosto- ja puolue työn keskuskoulusta muodostettiin J. M. Sverdlovin nimelle omistettu Työläisten ja Talonpoikain Kommunistinen yliopisto. — **172.**
- 53 „Työn Vapautus“ ryhmä — ensimmäinen venäläinen marxilainen ryhmä; sen perusti G. V. Plehanov Genevessä vuonna 1883. (Ryhmän toiminnasta ja historiallisesta merkityksestä kts. „NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi“, s. 11—19). — **184.**
- 54 Vuoden 1917 huhtikuun 20—21 päivien poliittisen joukkomielenosoituksen aikana Pietarissa ryhmä bolshevikkipuolueen Pietarin komitean jäseniä (Bagdatjev y. m.) esitti Väliaikaisen hallituksen viipymättömän kukistamisen tunnuksen, vastoin bolshevikkien Keskuskomitean ohjetta rauhallisesta mielenosoituksesta. Puolueen Keskuskomitea tuomitsi noiden „vasemmistolaisten“ seikkailijoiden menettelyn (kts. V. I. Lenin. Teokset, 3. painos, XX osa, s. 224—225). — **185.**
- 55 V. I. Lenin. „Sosialidemokratian kaksi taktiikkaa demokraattisessa vallankumouksessa“ (kts. Valitut teokset, I osa, s. 487—587). — **188.**
- 56 „Yhteydenpitokomitea“, johon kuuluivat Tshheidze, Steklov, Suhanov, Filippovski ja Skobelev (myöhemmin siihen tulivat Tshernov ja Tsereteli), työläisten ja sotilaiden edustajain Pietarin Neuvoston menshevikki-eserräläinen Toimeenpaneva Komitea asetti maaliskuun 7 p:nä 1917 yhteyden ottamiseksi Väliaikaiseen hallitukseen, siihen „vaikuttamiseksi“ ja sen toiminnan „kontrolloimiseksi“. Tosiasiansa „yhteydenpitokomitea“ auttoi Väliaikaisen hallituksen porvarillisen politiikan toteuttamista ja pidätti työläisjoukkoja aktiivisesta vallankumouksellisesta taistelusta kaiken vallan Neuvostoille siirtämisen puolesta. „Yhteydenpitokomitea“ oli olemassa

- vuoden 1917 toukokuuhun asti, jolloin menshevikkien ja eserrien edustajia meni välittömästi Väliaikaiseen hallitukseen. — 189.
- 37 V. I. Lenin. „Proletariaatin tehtävistä nykyisessä vallankumouksessa“ (kts. Teokset, 3. painos, XX osa, s. 87—90). — 190.
- 38 Teesien luonnos puolueen XII edustajakokoukselle kansallisuuskysymyksestä käsiteltiin VKP(b):n Keskuskomitean täysistunnossa helmikuun 21 p:nä 1923. Teesien toimitustyötä varten muodostettiin J. V. Stalinin johtama valiokunta. Maaliskuun 22 p:nä VKP(b):n Keskuskomitean Politbyroo käsittelee ja vahvisti teesit ja maaliskuun 24 p:nä ne julkaistiin „Pravda“ lehden 65. numerossa. — 195.
- 39 Smenovehilaisuus — porvarillinen poliittinen virtaus; syntyi 1921 ulkomailla venäläisten valkokaartilaisemigranttien keskuudessa. Sen johdossa oli N. Ustrjalovin, J. Kljutshnikovin y.m. ryhmä, joka julkaisi aikakauslehteä „Smena Veh“ („Tienviittojen muuttaminen“) (ensiksi ilmestyi samanniminen kokoelma). Smenovehilaisuuden ideologia ilmaisi porvariston katsantokantoja, joka oli luopunut avoimesta aseellisesta taistelusta Neuvostovaltaa vastaan. Smenovehilaiset laskelmoivat, että Neuvosto-Venäjän siirryttyä uuteen talouspolitiikkaan neuvostojärjestelmää voidaan vähitellen muuttaa porvarillisen demokratian suuntaan. — 201.
- 40 Kts. VKP(b):n X edustajakokouksen päätöslauselmaa „Puolueen lähimmistä tehtävistä kansallisuuskysymyksen alalla“ kirjasta „NKP(b) edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä“, I osa, 1941, s. 386. — 202.
- 41 VKP(b):n XII edustajakokous pidettiin huhtikuun 17—25 p:nä 1923. Se oli ensimmäinen edustajakokous Lokakuun sosialistisen vallankumouksen voiton jälkeen, jossa V. I. Lenin ei voinut olla läsnä. Edustajakokous käsittelee Keskuskomitean, Keskuskontrollikomitean ja Kominternin Toimeenpanevassa Komiteassa olleen Venäjän edustajiston toimintaselostukset sekä alustuk-

set: teollisuudesta, kansallisista seikoista puolue- ja valtiorakennustyössä, veropolitiikasta maaseudulla, piirijaosta y.m. Edustajakokous otti päätöksissään huomioon kaikki V. I. Leninin ohjeet, jotka hän oli antanut viimeisissä kirjoituksissaan ja kirjeissään. VKP(b):n XII edustajakokous teki yhteenvedot uudesta talouspolitiikasta kahden vuoden ajalta ja antoi päättäväisen vastaiskun Trotskille, Buharinille ja heidän kannattajilleen, jotka käsittivät uuden talouspolitiikan perääntymiseksi sosialistisista asemista. Edustajakokous kiinnitti suurta huomiota organisatoriseen ja kansallisuuskysymykseen. Huhtikuun 17 päivän iltastaunnessa J. V. Stalin teki Keskuskomitean organisatorisen toimintaselostuksen. Keskuskomitean toimintaselostuksen johdosta tehdyssä päätöslauselmassa edustajakokous hyväksyi Leninin suunnitelman Työläis-talonpoikaisinspektion ja Keskuskontrollikomitean uudestijärjestämisestä ja pani merkille Keskuskomitean organisatiokoneiston ja koko organisaatiotyön parantumisen. J. V. Stalinin alustuksen „Kansallisista seikoista puolue- ja valtiorakennustyössä“ edustajakokous kuuli huhtikuun 23 p:nä. Selostuksesta keskusteltiin huhtikuun 23 ja 24 p:nä ja kysymyksen edelleen käsitteleminen siirrettiin edustajakokouksen kansallisuusjaostoon, joka työskenteli J. V. Stalinin välittömällä johdolla. Huhtikuun 25 p:nä edustajakokous vahvisti jaoston esittämän päätöslauselman; päätöslauselman perustaksi oli otettu J. V. Stalinin teesit. Edustajakokous paljasti natsionalisti-uklonistit ja kutsui puoluetta päättäväiseen taisteluun syrjäpoikkeamia vastaan kansallisuuskysymyksessä — suurvenäläistä chauvinismia ja paikallista porvarillista natsionalismia vastaan. (VKP(b):n XII edustajakokouksesta kts. „NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi“, s. 293—295. Edustajakokouksen päätöslauselmia kts. kirjasta „NKP(b) edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä“, I osa, 1941, s. 472—524). — 209.

⁶² „Venäjän Kommunistisen Puolueen (b):n Keskuskomitean Tiedonantoja“ — informatiojulkaisu; se perustettiin VKP(b):n VIII edustajakokouksen päätöksellä; ilmestyi toukokuun 28 päivästä 1919 lokakuun 10 päivään 1929 (ensimmäiset

20 numeroa ilmestyivät „Pravda“ lehden liitteinä). „Keskuskomitean Tiedonantoja“ muuttui vähitellen informatiobulletiinista puolueen keskusaikakauslehdeksi, ja vuonna 1929 se muutettiin aikakauslehdeksi „Partinoje Stroitelstvo“ („Puoluerakennustyö“). „VKP:n Keskuskomitean toimintaselostus puolueen XII edustajakokoukselle“ julkaistiin „Keskuskomitean Tiedonannoissa“ № 4 (52), huhtikuussa 1923. — 211.

- 63 J. V. Stalin tarkoittaa artikkeleja „Kuinka meidän pitää järjestää uudestaan Työläis-talonpoikaisinspektio“ ja „Parempi vähemmän, mutta paremmin“ (kts. V. I. Lenin. Teokset, 3. painos, XXVII osa, s. 402 — 418). — 221.
- 64 J. V. Stalin tarkoittaa kirjasta „Meidän teollisuuspäällikkökunnastamme. (VKP:n Keskuskomitean Luettelointi- ja sijoitteluosaston aineistojen mukaan)“. M., 1923. — 227.
- 65 Eserräpuolueen rivijäsenten Yleisvenäläinen edustajakokous pidettiin Moskovassa maaliskuun 18—20 p:nä 1923. Edustajakokous totesi, että eserräpuolue on lopullisesti hajonnut ja sen johtavilla emigranttielimillä ei ole oikeutta esiintyä ole-mattoman puolueen nimessä. — 238.
- 66 Väittelylehtistä julkaistiin „Pravdassa“ VKP(b):n XII edustajakokouksen edellä nimellä „Edustajakokouksen edellä käytävän väittelyn lehtinen“. Ilmestyi 5 numeroa, neljä ennen edustajakokousta ja yksi edustajakokouksen aikana („Pravda“ № 46, 65, 75, 82 ja 86; maaliskuun 1 ja 24 p:nä sekä huhtikuun 5, 15 ja 20 p:nä 1923). — 240.
- 67 J. V. Stalin tarkoittaa puoluevastaista „demokraattisen sentralismin“ ryhmää. (Tästä ryhmästä kts. „NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi“, s. 268, 283.) — 243.
- 68 Tarkoitetaan VSDTP(b):n VII (Huhtikuun) Yleisvenäläistä konferenssia, joka pidettiin huhtikuun 24—29 p:nä 1917. J. V. Stalin teki konferenssissa alustuksen kansallisuuskysymyksestä; päätöslauselmaluonnoksen alustuksesta kirjoitti V. I. Lenin. (Konferenssin päätöslauselmia kts. kirjasta „NKP(b)

- edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä“, I osa, 1941, s. 225—239.) — **251**.
- ⁶⁹ „Sotsialistitšeski Vestnik“ („Sosialistinen Sanoma“) — menshevikki-valkoemigranttien äänenkannattaja; sen perusti Martov helmikuussa 1921; vuoden 1933 maaliskuuhun saakka sitä julkaistiin Berliinissä, vuoden 1933 toukokuusta vuoden 1940 kesäkuuhun Pariisissa, myöhemmin Amerikassa. „Sotsialistitšeski Vestnik“ on kaikkein taantumuksellisimpien imperiaalistipiirien äänitorvi. — **278**.
- ⁷⁰ Basmatshien liike — vastavallankumouksellinen natsionalistinen liike Keski-Aasiassa (Turkestan, Bukhara, Horezm) vuosina 1918—1924; se ilmeni avoimen poliittisen banditismien muodossa; sen johdossa olivat bait ja mullat; sen tarkoituksena oli Keski-Aasian tasavaltojen repäiseminen irti Neuvosto-Venäjältä ja riistävien luokkien vallan palauttaminen. Englannin imperialistit, jotka pyrkivät muuttamaan Keski-Aasian siirto-maakseen, tukivat aktiivisesti basmatshien liikettä. — **281**.
- ⁷¹ Kts. V. I. Lenin. „Kansakuntien itsemääräämisoikeudesta“. Teokset, 3. painos, XVII osa, s. 460. — **288**.
- ⁷² V. I. Lenin. „Sosialistinen vallankumous ja kansakuntien itsemääräämisoikeus“ (kts. Teokset, 3. painos, XIX osa, s. 41). — **291**.
- ⁷³ „Bednota“ („Köyhälistö“) — päivälehti, NK(b):n Keskuskomitean äänenkannattaja; julkaistiin maaliskuusta 1918 tammikuuhun 1931. — **306**.
- ⁷⁴ V. I. Lenin. Teokset, 3. painos, IV osa, s. 111—112 ja 4. painos, V osa, s. 10—11. — **308**.
- ⁷⁵ VKP(b):n Keskuskomitean neljäs neuvottelukokous kansallisten tasavaltojen ja alueiden vastuunalaisten työntekijäin kanssa, joka kutsuttiin koolle J. V. Stalinin aloitteesta, pidettiin Moskovassa kesäkuun 9—12 p:nä 1923. VKP(b):n Keskuskomitean jäsenten ja varajäsenten ohella neuvottelukokoukseen osallistui 58 kansallisten tasavaltojen ja alueiden edustajaa.

- Neuvottelukokouksen päiväjärjestyksen peruskysymyksenä oli J. V. Stalinin alustus „Käytännölliset toimenpiteet puolueen XII edustajakokouksen kansallisuuskysymyksestä hyväksymän päätöslauselman käytännössä toteuttamiseksi“. Selostuksia tilanteesta paikkakunnilla tekivät kansallisten tasavaltojen ja alueiden 20 puoluejärjestön edustajat. Neuvottelukokous käsiteli myös Keskuskontrollikomitean selostuksen Sultan-Galijeivin puoluevastaisesta ja neuvostovastaisesta toiminnasta. (Neuvottelukokouksen päätöslauselmia kts. kirjasta „NKP(b) edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä“. I osa, 1941, s. 525—530.) — **315.**
- 76 Ohjelmaluonnoksen kansallisuuskysymyksestä kirjoitti J. V. Stalin toukokuun lopulla 1923 IV neuvottelukokoukseen valmistautumisen yhteydessä, ja se vahvistettiin VKP(b):n Keskuskomitean Politbyroossa kesäkuun 4 pnä. Neuvottelukokous hyväksyi luonnoksen päätöslauselmaksi J. V. Stalinin alustuksesta „Käytännölliset toimenpiteet puolueen XII edustajakokouksen kansallisuuskysymyksestä hyväksymän päätöslauselman käytännössä toteuttamiseksi“. — **317.**
- 77 VKP(b):n Keskuskomitean täysistunnon valiokunta käytännöllisten ehdotusten laatimiseksi Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liitosta muodostettiin VKP(b):n Keskuskomitean täysistunnon helmikuun 24 pnä 1923 tekemän päätöksen perusteella. Valiokuntaa johti J. V. Stalin; siihen kuului kaikkien liittotasavaltojen puoluejärjestöjen edustajia. Valiokunta johti Neuvostoliiton Perustuslain luonnoksen laatimista. — **353.**
- 78 Yleisliittolaisen Toimeenpanevan Keskuskomitean Puhemielistön Neuvostoliiton Perustuslakia laativaan valiokuntaan kuului 25 liittotasavaltain edustajaa. J. V. Stalin edusti valiokunnassa VSFNT:aa. Valiokunnan täysistunnot, joissa käsiteltiin Perustuslain luonnosta, pidettiin kesäkuun 8—16 pnä 1923. — **363.**
- 79 J. V. Stalin siteeraa K. Marxin kirjettä F. Engelsille huhtikuun 16 pnä 1856 kirjasta: K. Marx ja F. Engels. „Kirjeet“. M., 1922 (kts. K. Marx, F. Engels. Teokset, XXII osa, s. 139). — **372.**

- 80 Työläis- ja talonpoikaisnaisten ensimmäinen Yleisvenäläinen edustajakokous pidettiin Moskovassa marraskuun 16—21 p:nä 1918. Edustajakokouksessa oli läsnä 1.147 naisedustajaa. Marraskuun 19 p:nä edustajakokouksessa piti puheen V. I. Lenin. Edustajakokous lausui toivomuksenaan, että puoluekomiteain yhteyteen muodostettaisiin erikoiset elimet naisten keskuudessa suoritettavaa työtä varten. Edustajakokouksen jälkeen VKP(b):n Keskuskomitean päätöksen perusteella puoluekomiteoiden yhteyteen muodostettiin naisten keskuudessa harjoitettavan agitation ja propagandan toimikunnat ja VKP(b):n Keskuskomitean yhteyteen Keskustoimikunta. — 377.
- 81 Puhe on valiokunnasta, joka muodostettiin VKP(b):n Keskuskomitean Politbyroon ja syyskuun 23—25 p:nä 1923 pidetyn Keskuskomitean täysistunnon päätöksen perusteella. — 383.
- 82 Päätöslauselma puoluerakennustyöstä hyväksyttiin VKP(b):n Keskuskomitean Politbyroon ja Keskuskontrollikomitean Puhe-miehistön yhteisessä istunnossa joulukuun 5 p:nä 1923 ja julkaistiin „Pravdan“ 278. numerossa joulukuun 7 p:nä 1923. — 403.
- 83 Tarkoitetaan VKP(b):n Keskuskomitean ja Keskuskontrollikomitean yhdistettyä täysistuntoa kymmenen puoluejärjestön edustajain kanssa, joka pidettiin lokakuun 25—27 p:nä 1923. (Täysistunnon päätöksiä kts. kirjasta „NKP(b) edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä“, I osa, 1941, s. 531—532.) — 404.
- 84 Tarkoitetaan uimetöntä ohjelmaa, jonka julkaisi VKP(b):n XII edustajakokouksen edellä maanalainen vastavallankumouksellinen ryhmä, joka nimitti itseään „Työläisryhmäksi“. („Työläisryhmän“ muodostivat Moskovassa vuonna 1923 puolueesta eroitettut Mjasnikov ja Kuznetsov; se yhdisti mitättömän määrän kannattajia; hajoitettiin syksyllä 1923.) — 410.
- 85 J. V. Stalin tarkoittaa „VKP:n Keskuskomitean toimintaselostusta puolueen XII edustajakokoukselle“, joka julkaistiin

„VKP(b):n Keskuskomitean Tiedonantoja“ julkaisussa № 4 (52), huhtikuussa 1923. — 423.

- 86 „Kommunist“ („Kommunisti“) — päivälehti, Azerbaidzhanin kommunistisen puolueen (bolshevikkien) Keskuskomitean ja Bakun Komitean äänenkannattaja, julkaistaan azerbaidzhanin kielellä. Ensimmäisen numeron Azerbaidzhanin bolshevikkien järjestö julkaisi illegaalisesti elokuun 29 pnä 1919. Ensimmäisen numeron ilmestyttyä mussavatistien hallitus lakkautti lehden. Neuvostovallan pystyttämisen jälkeen Azerbaidzhanissa lehteä ryhdyttiin julkaisemaan uudelleen huhtikuun 30 pnä 1920. J. V. Stalinin tervehdys julkaistiin „Kommunist“ lehdessä joulukuun 29 pnä 1923 azerbaidzhanin kielellä ja sanomalehdissä „Bakinski Rabotshi“ („Bakun Työmies“) joulukuun 30 pnä 1923 ja „Zarja Vostoka“ („Idän Sarastus“) tammikuun 3 pnä 1924 venäjän kielellä. — 425.